

Boda László¹

Magyarok és hunok kapcsolata, mitológiától mentesen

A cím arra utal, hogy a magyar őstörténet kutatása a hun kérdés kapcsán nem tud szabadulni a mitológiáktól, nemcsak a köztudatot illetően, még egyes történészeinknél sem. Másfelől, de ezzel összefüggésben, érdemes megidézni a német bibliatudomány egy időben jelentős visszhangot keltő szlogenjét: „Entmythologisierung”. Ez azt jelenti, hogy a bibliakutatást mentesíteni kell a mitológiáktól, bár a mitológiai keretbe foglalt igazság egészen más, mint amikor egy adott szöveg kifejezetten mitológiát tanít.

A jelen tanulmány írója nem szaktörténészként, hanem az eredetkutatás filozófusaként kíván véleményt nyilvánítani, fokozottan koncentrálva a képi egészre, a kalkulációra, a logikus következtetésekre és az érvek hatékonyságára.

A magyar történettudomány egyes képviselői még ma sem tudnak szabadulni attól, hogy Anonymus Gesta Hungarorumát hitelesnek tekintsék a hun kérdésben is, holott ez a nagy értékű történelmi forrás nagyjából a magyarok levédiai időszakától és Álmostól számítva megbízható, persze abban is a történelemkritika alkalmazásával. A hun kérdésben Anonymus nem hiteles forrás, inkább félrevezető, főleg az avarhunok vonatkozásában.

Az avar, pontosabban avarhun örökség tehát a legszilárdabb és leginkább kimutatható a magyar-hun kapcsolatokat illetően. Ez pedig alkalmat ad a visszapillantásra, és a kritikai korrigálásra. Attila hunjai, az ún. nyugati hunok – mint az köztudott – már jóval korábban elszakadtak az anyaországtól, Nagy Mongóliától. S nemcsak türk népekkel kerültek vérségi kapcsolatba. Attila népének és hadseregének egy jelentős része germán volt. Semmi kimutatható alapja nincs tehát annak, hogy Anonymus megállapítását elfogadjuk, amely szerint az Árpád-házi királyok Attila leszármazottjai lennének, az ősmagyarok pedig hunok lettek volna. Anonymus – talán Péter mester (P névjelzés) – udvari történetíró volt, aki urának elvárását kellett, hogy kövesse. Csakhogy még azt sem tudjuk pontosan, melyik Béla király udvari jegyzője és krónikása volt. I. és IV. Béla persze kizárható. Az uralkodó mindenestre megkövetelte, hogy őt Attilától származtassa. Anonymus tehát csak Attila „dicső hunjairól”

¹ A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Teológiai Fakultásának nyugalmazott tanszékvezető tanára; korábban tizennyolc évig volt a filozófia tanára. Ennek nyomán dolgozta ki és publikálta négy kötetben az eredetkutatás filozófiáját, alkalmazva azt a történelmi részekre is. A kutatás kategóriáit részletesen az *Avarok és székeleyek* című munkájában fejti ki. Boda László az MTA köztestületi tagja, a Magyar Professzorok Világtanácsának tagja, a Teológiai osztály elnöke.

írhatott. Holott az avarhunok hunabbak voltak Attila hunjainál, tekintve hogy egyenesen Mongóliából érkeztek. A mongol név azonban csupán a 9. századtól volt használatban. A mongol „hun” szó pedig embert jelent. S az Európába behatoló mongolokat korábban, évszázadokon át hunoknak nevezték. Ennek ellenére ma is akad olyan „történész”, aki szerint a hunok nem voltak mongolok. Téved. Előttük ismert módon a szkíták és a szarmaták mint iráni népek uralták az eurázsiai sztyeppéket. Kazakisztáni antropológus számolt be nálunk arról, hogy ősi lakóikra nem a mongol jelleg volt jellemző. Feltehetően irániak lehettek. A szkítákat és a szarmatákat követte aztán a hunok uralma, s az irániak egy része beolvadhatott a hunokba. Az egykori Nagy Mongóliához az a Tuva is hozzátartozott, amely a mai Nyugat-Mongólia fölött van (benne a Turán helynév), és amelynek területén a híres szkíta vezérsírt föltárták. S van olyan szarvast űző „hun” vadász ábrázolása is, aki szkíta süveget visel. Mindez azonban nem változtat azon, hogy a hunok vezető rétegükkel és zömükben mongolok voltak. Ezt a mai mongol történészek is így tudják és így vallják.

A magyar-hun kérdés voltaképpen négy történelmi szakaszra osztható: a Krisztus előtti három századra, aztán a meótiszi korra, majd Attilára, végül az avarhunokra visszapillantva.

1/ A hun–magyar kapcsolatok legősibb, de még elérhető időszaka a *hunok uralomra jutása* és Kína elleni támadásai, a Kr. e. 3. és 2. században, az akkori Nagy Mongóliából. Ha elfogadjuk a magyar eredetkutatók őshazára vonatkozó kvázi-konszenzusát, az Irtissel és a Tobollal, akkor a nélkülözhetetlen történelmi kalkulációval kiszámíthatjuk, hogy az Ob-közép és a Dél-Urál közötti nagy térségben élő ugor-magyar őseink egy időben talán jelentős részükben hun uralom alá kerültek. Ennek jól ellenőrizhető adata főleg az Érdy Miklós által regisztrált hun üstleletek „behatolása” ugor területekre, a mai Mongóliától észak-nyugatra. A térségben az Irtis és a Tobol folyók nagyjából a Dunához és a Tiszához hasonlóan csak jelzik az ősmagyarok igen tágas szállásterületét. Annak két vége ugyanis keleten a tunguzokkal lehetett határos (vö. a Tura városka), dél-nyugaton pedig a Dél-Urállal, sőt az alatt a Jajk folyóval (ma Urál). A Jajkra a magyar Vajk és Majk nevek rímelnek. Ebbe a képbe illeszthető, hogy egy időben magyar lovascsapatok is részt vettek Kína ostromában (Kr. e. 3. és 2. század). Státuszuk akkor inkább a meghódítottaké lehetett, mint a hun-magyar szövetségé. Ebből bizonyos mongol genetikai beütésre is lehet következtetni, az akkori időkből. A magyar csapatok pedig nyilván az előhadba kerültek. Bartucz Lajosnál található az a kínai ábrázolás, amely hunnak minősített, valójában pödört bajszú ugor-magyar harcost

ábrázol. Erről a jelen tanulmány szerzője ír *Az ugorok* c. könyvében.² A Kína ellen vonuló hun csapatokhoz való ilyen csatlakozást a nyugati történészek is elfogadják, csak hogy ők ugorok helyett az „északi erdőségekből” jött lovas csatlakozókra utalnak, nem ismerve eléggé az ugorokat. Ez pedig történészeink hibája. A hun és a magyar ugor embertani rokonság egyébként abban mutatkozik meg, hogy a mongolok és az ősmagyarok is zömükben kerek- vagy rövid fejűek voltak, föltehetően ős-szibériai típusból eredeztethetően (ilyen például egy mai szamojéd tuvai sámán, akit Kunkovács László a helyszínen lefotózott).³

2/ A második találkozás – genetikailag is – *az ősmagyarok egy részének a Meótiuszba vonulása* következtében mutatható ki (Kr. u. 470–480 körül érkezhettek). Őket szabiroknak nevezték. Hogyan kerültek oda? A kerek számoknál maradva, a történelmi összkép arra utal, hogy a mongol-hun nyomás a türkök fölerősödésével az ugorok felé egyre fokozódott, az ötödik század végén, észrevehetően Attila nyugati hunjainak széthullása után. Ha elfogadjuk László Gyulával az akkori tíz magyar törzset, ez esetben – a kerek számoknál maradva – hét törzsünk vonult el a hun nyomás elől a mai Baskíria, az egykori Magna Hungária területére, vagyis a Káma folyó alá, a Dél-Urál nyugati térségébe, bolgár-török szomszédsággal. Három már kifejezetten az avarhunok elől vonult el valamivel később a Meótiuszba. Talán ők biztonságban érezték magukat egy ideig, vagy a Káma – a mai Baskíria – térsége volt etnikailag telített a hét magyar törzs érkezésével (ma Ufa városa a központ).

3/ Mindez mégis csupán előzetese annak, ami *Baján kagán és utódai révén* megvalósult, vagyis a hun-magyar kapcsolatnak egyértelmű és jól kimutatható ténye. Ez a tény pedig az, hogy az avarhunok Kárpát-medencei uralmának letűnését követően – 800 után – maradékuk többségével a magyar nemzettestbe asszimilálódtak, főleg avar-szláv és avar-székely embertani ötvözetel. A jelentős többségükről van szó, mert az avarok maradékának genetikai nyoma a mai Szlovákiában is kimutatható (vö. Pozsony az avar Bosun névből, vagy a szlovák származású, de avar karakterű Csernoh János magyar prímás). Az avarhunok asszimilált utódai pedig köztünk és bennünk élnek, a kb. öt százalék arányban kimutatható mongoloid genetikai örökséggel. Ebből kb. csupán fél százalék lehet a nem avar kori mongoloidok hagyatéka (vö. a kabarok, a besenyők vagy a kunok mongoloid betéte). Apor Vilmos vértanú püspök neve is avart jelent, mint a Dunántúlon Aparhant.

4/ *Mennyi közül lehetett ezek szerint a magyaroknak Attila hunjaihoz?* Az, hogy a nyugati hunoknak akkor, csaknem fél évszázadig a Kárpát-medence, közelebből a magyar Alföld volt egyik katonai központjuk, vagy az, hogy Buda neve Attila bátyjának nevét viseli,

² Boda László: *Az ugorok*. Szófia Kiadó, Budapest, 2010. 263, 275.

³ Boda László: *Az ugorok*. Szófia Kiadó, Budapest, 2010. 273.

nem mérvadó. Egyszerű példa világíthatja meg a kapcsolatot. Ha egy budai házban korábban a Szabó család lakott és azt eladva a Kovács család költözött oda, ez nem jelent rokoni-
vérségi kapcsolatot a két család között, pusztán azért, mert mindkettő ugyanabban a házban lakott. Attila népének fő tartózkodási helye a Magyar Alföld volt, és persze a Duna-Tisza köze, Pannóniával. Egyes történészeink föltételezik, hogy Attila hadaiban magyar csapatok is harcoltak. Ez lehetséges. A régészeti leletek azonban ennél beszédesebbek. Kb. 10 Attila korabeli sírleletre ugyanis kb. 10.000 avarhun kori sírlelet jut.⁴ Az is jellemző, hogy a legújabb történészi nézetek helyre billentik a mérleget, például az egyik védett svájci hegyszorosban élő, és ott még hun tudatot őrző népcsoport esetében, ami nálunk is visszhangot keltett.⁵ A 19. századi kutatók ugyanis még Attilára gondoltak, sőt Catalaunum visszavonuló seregeinek eltévedt és Svájcban rekedt töredékére. Ma azonban már az avarhunok töredéke jelenti a korszerű magyarázatot, akiknek előcsapataiban székelymagyarok is harcoltak. Azok, akiknek maradéka nemcsak Erdélyben, de a dunántúli Őrségben is megtalálható. S a magyar tudománynak a kérdésben igazán avatott képviselői már régóta tudják, hogy a székelyek hun tudata az avarhunokig vezethető vissza, nem Attiláig. Külön kérdés, hogy ők különböztek-e egyáltalán a Meótiszból Bajánál, majd Kuberral érkező magyaroktól, ami újabb tanulmányt igényel, a székely eredetkérdést illetően.

Előttük azonban a bolgároknál menedéket kereső Attilafi Irnik hunjai jó részükben szintén a Meótiszbba kerültek, bolgár fennhatóság alatt, bizonyos értelemben határvédő státuszba (vö. a perzsa betörések). A bolgár-törökök nem kívánták megosztani velük a hatalmat. Irnik egy éven belüli, korai halála azt a megalapozott gyanút kelti, hogy meggyilkolták. Így jött létre a Kr. u. 6. századi Meótiszb három legkiemelkedőbb etnikuma (az alánok mellett): a bolgár, az irniki hunmaradék és az ugor-magyar szabirok, akik keveredtek egymással, bár kelet-balti ugor és több más népelem jelenlétére is utalnak a bizánci források. Innen keletkezett a Hunor és Magor ősmondánk, bolgár, hun és alán jelenléttel. Ez a magyarázata annak, hogy Álmos neve Almusként bolgár török név is lehet. Az Ügek és Hülek pedig – Álmos apjaként és nagybátyjaként – kifejezetten hun vagy bolgárhun nevek, ami a házassági kapcsolatokra utal. S ez a magyarázata annak is, hogy a törökök elől elvonuló avarhunok 557-ben behatoltak a Meótiszbba (550-ben a törökök már Mongólia urai!). A Meótiszból aztán az avarhunok valamennyi elérhető népelemből vittek magukkal a Kárpát-medencébe. Szabir-magyarokat is, akikre a kijevei krónikás „fehér ugorokként” utal. Ők

⁴ Boda László: *Avarok és székelyek*. Püski Kiadó, Budapest, 2004. 295.

⁵ Erről dokumentumfilm is készült, hiszen egyes sírfeliratokon a családi név megelőzi a keresztnévet. A díszítő motívumok magyarosak, ill. a tetőfedés a székelyekre jellemző, s mindez elüt a környező kultúráktól.

először Baján avarjaival érkeztek, 570 után, 680 táján pedig Kuberrel, szintén a Meótságból. S ha ez nem volt is „honfoglalás”, amire László Gyula visszhangot keltő elnevezése utal („kettős honfoglalás”).⁶ Ha ez az elnevezés kérdéses lenne is, mindenképpen indokolt a magyarok kettős „bejövételéről” beszélni, jóval Árpád előtt! Mert ez nyomatékosítja a kérdés jelentőségét. Nem tudhatjuk azonban, hogy ez mennyire volt „tömeges”, ahogyan László Gyula fogalmazza.

Számos nép többnyire hűséges marad eredetmitológiájához. Csaba királyfi neve kitörölhetetlen emlékezetünkben, holott ő valóban inkább Csabaj kagánfi lehetett, az avarhunok pusztulásának idejéből. Szlovákiában még megvan a Cabaj (Csabaj) helynév. Nálunk pedig a helynevekkel kikövezett Csaba út a Körösökig ér el, majd Erdélyben folytatódik. Az eredetmitológia térben és időben is igen hatékony. A tudományt azonban kötelezi a valóság kutatása és az igazsághoz való hűség. A hun-magyar kérdést illetően is.

Összefoglaló: *A tanulmány írója azt kívánja kimutatni, bár ebben nem áll egyedül, hogy az anyaországi magyaroknak éppúgy, mint a székely-magyaroknak, nem Attilához és annak hunjaihoz volt bizonyíthatóan közük, hanem az avarhunokhoz, akik egyenesen Mongóliából érkeztek a Kárpát-medencébe. Ők ott az ötödik század végétől a kilencedik század elejéig voltak uralmon, nagyjából 90 évvel a magyar honfoglalás előtt. A sírleletek mindennél beszédesebben igazolják, hogy kb. 10 Attila korabeli sír kb. 10.000 avarhun kori sírral szembesül. Az avar uralom összeomlása után népük maradéka nem semmisült meg, hanem többségében a magyar nemzettestbe asszimilálódott, elsősorban avar-szláv és avar-székely embertani ötvözetel. Mindez igazolja, hogy a magyaroknak és a székely-magyaroknak nem Attilához van kimutatható közük, hanem az avarhunokhoz. Erre utalnak egy Svájcban megtalált zárt völgy lakói is, akik sajátos kultúrájukkal őrzik huntudatukat. A helyi történészek a 19. században még Attila hunjainak töredékére gondoltak. Ma már az avarhunok seregtöredéke adja a hitelesebb magyarázatot.*

⁶ László Gyula: *Múltunkról utódainknak I.* Püski Kiadó, Budapest, 1999. 492–496.